

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2022-03-28

Angående granskning av detaljplaneförslag för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710

Sammanfattande ståndpunkt

I samrådsskedet avstyrkte Samfundet S:t Erik detaljplaneförslaget i sin helhet avseende den del som avsåg Hasselbacken. Vår bedömning utgick bland annat från att förslaget skulle medföra stor negativ påverkan på den befintliga kulturmiljön och att den höga exploateringsgraden stred mot föreskrifterna för Nationalstadsparken. I granskningens förslag har den totala byggnadsvolymer minskats och den ”Moriska paviljongen” placerats längre norrut, vilket Samfundet S:t Erik ser som positivt. Men omarbetat eller inte innehåller förslaget fortfarande grundläggande problem, vilket innebär att våra invändningar från samrådet i huvudsak kvarstår (se bilaga).

Samfundet S:t Eriks synpunkter

- Samfundet S:t Erik konstaterade i samrådet, vilket vi vidhåller, att Hasselbacken tål en viss komplettering under förutsättning att en sådan görs varsamt, och med stor respekt för den befintliga miljöns stora värden. Vi ser således positivt på att exploateringsgraden justerats med att byggnadsvolymer såsom Rotundan och systemet av länkbyggnader utgått. Det tidigare gestaltungsgreppet där byggnadsvolymernas cirkelmotiv mångfaldigades i kluster har i det omarbetade förslaget ersatts av solitära och väl avgränsade volymer som med ett mer distinkt formspråk skapar en bättre balans mellan tillskott och befintlig bebyggelse. Samfundet S:t Erik bedömer dock att de tillkommande volymerna för både nya Gubbhyllan och nya Moriska bör krympas ytterligare både till skala och fotavtryck för att tydligare underordnas huvudbyggnaden, och för att undvika att värdefulla siktlinjer i vyerna mot Hasselbacken och Cirkus från Djurgårdsvägen skymms.
- Förslaget till ny veranda för huvudbyggnaden beskrivs i arkitekturprogrammet ha till syfte att skapa ”en lätt och inbjudande front mot terrassen”. Denna målbild lyckas förslaget inte nå upp till. Verandans utformning föreges vara inspirerad av Curt Björklunds förslag till veranda från 1924 som i sin tur utgick från den ursprungliga huvudbyggnadens 1800-talsveranda ritad av Johan Fredrik Åbom. Förslagets kraftiga sockel, inglasade fasad och falsade plåttak har mycket få referenser till den ursprungliga smäckra sommarverandans öppenhet och genom-siktighet. I stället framstår den som en helt ny, sluten och tung byggnadsvolym som sträcker sig utmed hela fasadens längd. Det täta takets skuggning i kombination med reflektioner från glasfasaderna kommer att skymma betydande delar av huvudfasaden, vilket riskerar att försvaga byggnadens utpekade värdefulla karaktärsdrag. Samfundet S:t Erik anser att verandan bör omarbetas utifrån en mer säsongsbetonad användning, vilket underlättar för den lätta, smäckra och gracila verandaarkitektur förslaget förgäves försökt uppnå.

- Samfundet S:t Erik framhåller slutligen och återigen vikten av att förslaget värderas utifrån Miljöbalkens rekvisit för Nationalstadsparken (MB 4 kap 7 §) som är mycket tydligt och inte öppnar för tolkningar. Ny bebyggelse, nya anläggningar och andra åtgärder får enligt förordningen endast komma till stånd om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas. I praktiken innebära detta att möjligheten till nybyggnader är eller åtminstone ska vara mycket begränsad, samt att nya byggnader och anläggningar inte bör medges såtillvida de inte är nödvändiga för en befintlig verksamhets fortsatta funktion. Sett ur detta perspektiv, oavsett förslagets förtjänster, råder det ingen tvekan om att ett eventuellt genomförande både är förenat med intrång och permanent skada på parklandskapet och kulturmiljön som helhet. Vidare bör, såsom formulerat i förordningen, nödvändigheten av tillkommande byggnads- volymer beaktas.

Avslutande kommentar

Samfundet S:t Erik anser att planförslagets arkitekturprogram till övervägande del är ambitiöst genomfört, med välstuderade byggnadsvolymer i ett uttrycksfullt formspråk. Men skalan och volymernas fotavtryck måste minskas ytterligare och i mesta möjliga mån anpassas bättre efter parkens och huvudbyggnadens förutsättningar. I föreliggande form är planförslaget oförenligt med föreskrifterna för Nationalstadsparken och strider även mot Plan- och bygglagens 2 kap 6 § samt 8 kap 13, 14 och 17 §§.

På grundval av ovan nämnda skäl och med hänvisning till tidigare framförda synpunkter, vidhåller Samfundet S:t Erik således sin ståndpunkt från samrådet och avstyrker planförslaget i sin helhet med undantag för del som berör Konsthallen 15 och 2.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Sebastian Ulvsgård
Styrelseledamot

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad ledamot

Bilaga:

Angående förslag till detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710, 2021-05-09.

Samfundet S:t Erik
Stockholm

Till:

Stockholms stadsbyggnadskontor
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se

YTTRANDE

2021-05-09

Angående förslag till detaljplan för Konsthallen 15 m.fl. i stadsdelen Djurgården, S-Dp 2018-00710

Konsthallen 15 och 2

Samfundet S:t Erik ser positivt på att fastigheten Konsthallen 15 bevaras och återställs och har heller inget att erinra mot att gränden mellan Konsthallen 15 och Konsthallen 2 överbyggs med ett sammanlänkande glastak.

Planförslaget för Hasselbacken 1

Planförslaget möjliggör en utökad bygggrätt om cirka 5 800 kvm inom fastigheten Hasselbacken 1 på södra Djurgården. Bygggrätten fördelas på flera volymer placerade i samma lägen som de tidigare byggnaderna Moriska paviljongen, musikpaviljongen och Gubbhyllan samt ovanpå 1990-talets Rotunda. Mellan Rotundan och huvudbyggnaden föreslås ett sammanbindande, väderskyddande skärmtak och mellan Rotundan och "Nya Gubbhyllan" en länkbyggnad. De nya byggnaderna ska bland annat rymma hotellverksamhet, café, utställningslokaler och spaanläggning, och förbinds med varandra och befintliga byggnader under mark.

Hasselbackens blåklassificerade huvudbyggnad från 1920-talet förses med en ny glasveranda i klassicistisk stil och den uppbyggda terrassen framför huvudbyggnaden återställs till ett utseende från tiden före 1990-talets omgestaltning. Byggnaden förses med utökade varsamhetsbestämmelser och rivningsförbud.

I planförslaget ersätts entréportalen, rekonstruerad efter förlaga från 1800-talet, med en replika av 1930-talets ljusportal. Detta har dock redan utförts.

Höjdskillnaden mellan platsen kring Bellmanseken och huvudbyggnadens entré från Hazeliusbacken ordnas med trappor och terrasseringsar av marken. Terrasserna ingår inte i planområdet utan ska genomföras i samverkan mellan byggaktör och Kungliga Djurgårdsförvaltningen (KDF).

Vissa av träden såsom Bellmaneken ges skyddsbestämmelser i planen, vilket även gäller den äldre stenvallen under nuvarande parkeringsplats medan en generell bestämmelse ska skydda områdets "parkkaraktär".

Samfundet S:t Eriks synpunkter

Sammantaget anser Samfundet S:t Erik att det finns vissa kvaliteter i den föreslagna bebyggelsens omsorgsfullt bearbetade gestaltning som i egenskap av en solitär byggnad i rätt placering och med minskad volym möjligtvis hade kunnat tillföra en ny spännande årsring i områdets traditionsenligt variationsrika arkitektur. Men skalan och den höga exploateringsgraden samt det faktum att planförslaget är behäftat med ett antal grundläggande problem, gör att förslaget kräver en total omarbetning.

Skala och volymer saknar historisk förankring på platsen

- I planunderlaget används begreppet ”paviljong” synonymt med planerade nybyggnader, vilket måste betraktas som vilseledande. Paviljong syftar generellt på en mindre fristående eller kompletterande byggnadsvolym och kan inte översättas i föreslagna byggnader. Vilseledande är också att förslaget återknyter till Hasselbackens historiska byggnader med namn som Nya Moriska paviljongen och Nya Gubbhyllan, trots att nybyggnaderna till såväl formspråk som skala och utbredning helt saknar referenser till sina föregångare. Förslagets cirkelmotiv är förvisso intressant och hade som sagt eventuellt varit fungerande i en solitär byggnad i mindre skala men ter sig i föreslagna utbredning och formrepetition som en invasiv art i den historiska miljön.
- Planförslagets ambition att förlägga nybyggnaderna i samma placeringar som tidigare byggnader är ett välanvänt argument för nya tillägg på historisk mark, men metoden är nödvändigtvis inte alltid tillämplig – speciellt inte när de nya volymerna är betydligt större än sina föregångare. Viktigt att notera är också att de utpekade placeringarna har varit obebyggda under större delen av Hasselbackens långa historia. Det finns åtskilliga exempel på historiskt bebyggt parkmark i Stockholm som idag aldrig skulle komma i fråga att bebyggas med detta argument som grund. Utgångspunkten måste alltid vara den befintliga miljön vid bedömning och utformning.
- Samfundet S:t Erik har gärna sett att de tillkommande byggnadernas sammanlagda fotavtryck tydligare redovisades i planunderlaget. Men grovt räknat, utifrån befintligt underlag, upptar de föreslagna byggnadsvolymer sammantaget en byggnadsarea (BYA) som är mer än dubbelt så stor som huvudbyggnadens och mångdubbelt större än föregångarnas, Moriska paviljongen och Gubbhyllan, som planförslaget avser att ersätta. Tillsammans med byggnadshöjderna medför detta en kraftig skalförskjutning som i kombination med det nya formspråket kommer att dominera den befintliga miljön. Vidare kommer Hasselbackens huvudbyggnad sedd från Djurgårdsvägen enbart vara synlig rakt framifrån och Cirkus skymmas helt och hållet norrifrån på Djurgårdsvägen.

Analysen av trädgårds- och parkanläggningen kräver fördjupning

- Planunderlaget är relativt genomarbetat avseende byggnader men otillräckligt vad gäller analys och värdering av såväl det befintliga som det kulturhistoriska innehållet i Hasselbackens trädgårds- och parklandskap, som enbart beskrivs översiktligt eller inte alls. I kulturmiljöutredningen nämns bland annat Walter Bauers omgestaltning från 1950-talet men utan att konkretisera vari den bestod eller om eventuella spår återstår. Likaså redovisas för vissa av elementen i 1990-talets rekonstruerade 1800-talspark, såsom terrasseringarna och balustermotiven. En värdering av det sena 1900-talets åtgärder och tillägg, som i många delar var påkostade och präglade av hög ambitionsnivå, samt en bedömning av hur väl dessa överensstämmer med den historiska miljön saknas helt i underlagen.
- Samfundet S:t Erik ser även risker i den tillkommande bebyggelsens påverkan på platsens äldre trädbestånd trots tillkommande skyddsbestämmelser. I synnerhet gäller detta Bellman-eken som enligt planunderlagets illustrationer hamnar bara ett fåtal meter från Nya Gubbhyllan, vars utbredning fortsätter under marknivån.
- Inför den i planunderlaget förespeglade omgestaltningen av trädgårds- och parkanläggningen, där 1990-talets tillägg utradas, krävs ett utökat kunskapsunderlag med en djupare analys av parkmarkens historiska utveckling, nuvarande utformning och kulturhistoriska värden, som kan ligga till grund för den fortsatta planeringen.

Planförslaget strider mot intentionerna i rådande lagstiftning

Djurgården och Hasselbacken tillhör en av de känsligaste kulturmiljöerna i Stockholm och omfattas därmed av en rad skyddsföreskrifter och rekommendationer som i praktiken är utomordentligt starka: alla tillägg ska ske med hänsyn till platsens natur- och kulturvärden. Utifrån den aspekten torde planförslaget medföra skada på platsens historiska karaktär och kulturhistoriska värden samt strida mot uttolkningen av gällande lagstiftning.

- Planområdet ingår i kulturmiljövårdens riksintresse Stockholms innerstad med Djurgården (Miljöbalken 3 kap 6 §). Planområdet ingår i den utpekade värdekärnan *Södra Djurgården* där några av de riksintressanta uttrycken är Djurgårdens bebyggelse och rekreationslandskap med rötter i 1600-talets kungliga jaktpark, specificerat i nöjeslivets, samvarons och rekreationslivets byggnader och miljöer. Riksintressets förbud mot åtgärder som innebär påtaglig skada på kulturmiljön kan möjligtvis tillämpas på planförslaget men de värdebärande uttrycken för riksintresset är ottydligt formulerade vad gäller miljön kring Hasselbacken. Samfundet S:t Erik ser en risk i att förslaget i nuvarande form når upp till Miljöbalkens förbud mot påtaglig skada och anser att miljökonsekvensbedömningens analys avseende riksintresset är otillräcklig för en värdekärna. Ytterligare vägledning och precisering kan exempelvis hämtas i den fördjupade beskrivningen av riksintresset Stockholms innerstad med Djurgården i boken *Alla tiders Stockholm*. Där lyfts bland annat Södra Djurgårdens terräng, växtlighet och samspelet mellan natur och gles bebyggelse som ett värdefullt karaktärsdrag.
- Planområdet är beläget i Kungliga nationalstadsparken, som skyddas genom särskilda bestämmelser i Miljöbalken 4 kap 7 §. Inom parken får ny bebyggelse, nya anläggningar och andra åtgärder både av permanent och tillfällig natur vidtas endast om det kan ske utan skada på parklandskap, naturmiljön och det historiska landskapet kulturvärden. Detta förbud inom Nationalstadsparken att orsaka någon form av bestående skada är betydligt strängare än rekvisitet ”påtaglig skada” som normalt gäller för riksintressen. Det vittnar inte minst Mark- och miljödomstolens aktuella dom gällande utbyggnaden av Gröna Lund om, där domstolen bortsåg från kulturmiljövårdens riksintresse för att i stället upphäva planen med stöd av Nationalstadsparkens lagstiftning. Samfundet S:t Erik anser att föreliggande planförslag innebär motsvarande grad av permanent skada enligt bestämmelserna i förordningen.
- Hasselbackens huvudbyggnad från 1920-talet är blåklassificerad av Stadsmuseet, vilket motsvarar ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde. För en sådan byggnad kan Plan- och bygglagens (PBL) 8 kap, 13, 14 och 17 §§ tillämpas med betydelsen att byggnaden inte får förvanskas och att underhåll och ändringar ska anpassas till såväl omgivningens karaktär som byggnadens kulturhistoriska värden. Huvudbyggnadens exteriörarkitektur pekas även ut som värdefull i planarbetets kulturmiljöutredning. Samfundet S:t Erik bedömer att förslaget till byggnad av huvudbyggnaden med en glasveranda riskerar att påverka byggnadens utpekade värden negativt och att tillbyggnadens utformning och utbredning bör studeras noggrant i det fortsatta planarbetet. Vidare ska enligt PBL 2 kap 6 § bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärdena på platsen och intresset av en god helhetsverkan. Samfundet bedömer med stöd i ovanstående resonemang att planförslaget strider mot andra kapitlet i PBL.

Avslutande kommentar

Samfundet S:t Erik anser att de föreslagna byggnadsvolymer saknar förankring i den befintliga miljön både vad gäller volym, utbredning och formspråk. Den kraftiga exploateringen och skalförändringen utgör ett intrång i omgivande kulturlandskap som strider mot föreskrifterna för Nationalstadsparken och som inte heller är förenligt med kulturmiljövårdens riksintresse eller intentionerna i PBL. Samfundet S:t Erik avstyrker därför bestämt planförslaget i sin helhet med undantag för del som berör Konsthallen 15 och 2.

För Samfundet S:t Erik

Monica Andersson
Ordförande

Sebastian Ulvsgård
Styrelseledamot

Lotta von Liewen Wistrand
Adjungerad ledamot